

OPETUSMINISTERIÖN TILINPÄÄTÖSKANNANOTTO HELSINGIN YLIOPISTON VUODEN 2005 TOIMINNASTA

1. TULOKSELLISUUS JA TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

TUTKIMUS, TUTKIJANKOULUTUS JA TAITEELLINEN TOIMINTA

Valtioneuvosto teki huhtikuussa 2005 periaatepäätöksen julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellisesta kehittämisestä. Keskeisenä haasteena oli kansainväliseen huippuun yltävän tutkimuksen kehittäminen kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin kannalta tärkeimmillä aloilla. Globaali kehitys, eurooppalaisen tutkimusalueen ERA:n muodostaminen sekä Itämeren piirin yhteistyön tiivistäminen ovat korostaneet kansainvälistä yhteistyötä.

Yliopistoissa tehdyn tutkimuksen määrä kasvoi ja yliopistojen asema innovaatiojärjestelmässä vahvistui. Tutkimusintensiivisimmät yliopistot saivat tunnustusta kansainvälisissä vertailuissa. Monet yliopistot laativat tutkimusstrategian ja määrittivät tutkimuksen painoalueita. Monet yliopistot olivat aktiivisia EU-tutkimusrahoituksen hankkimisessa.

Yliopistojen tutkijankoulutusta kehitettiin aiempaa laadukkaammaksi ja kansainvälisemmäksi valtakunnallisten tutkijakoulujen ja yliopistojen omien tutkijakoulujen avulla. Tutkijankoulutuksen kehittämistarpeet esitettiin korkeakoulujen arviointineuvoston tutkijankoulutuksen arviointiraportissa ja tohtorikoulutuksen kehittämistyöryhmän raportissa.

Tutkijakoulutus laajeni ja tohtorintutkintototeuma oli tavoitteiden lähellä useissa yliopistoissa. Tohtorintutkintotavoitteista jäätin valtakunnallisesti erityisesti maatalous-metsätieteellisellä, luonnontieteellisellä ja humanistisella alalla. Tohtoriksi väittelevien mediaani-ikä on edelleen kansainvälisesti korkea.

Yliopistojen taidealojen taiteellinen toiminta oli monin osin kansainvälistä kärkitasoa.

Yliopistoa kehitettiin selkeän vision ja strategian mukaisesti kansainvälisenä tutkimusyliopistona. Yliopisto on Suomen johtava tutkimusyliopisto, joka on monilla aloilla kansainvälisessäkin kärjessä. Tavoitteet on asetettu niin konkreettisesti, että strategian toteutumista voidaan arvioida.

Yliopiston strategiatyö tehtiin omin voimin, joskin laajalti yliopiston sisäistä palautetta keräten ja hyödyntäen. Elinkeinoelämän sekä kansallisten ja kansainvälisten ulkopuolisten näkökulma olisi voinut tai voisi jatkossa tuoda lisäarvoa prosessiin.

Yliopiston omat toimet tutkijankoulutuksen ja tutkimuksen edellytysten vahvistamiseksi, muun muassa perustetut määräaikaiset yliopistotutkijan virat, tutkijakoulutuspaikkojen rahoittaminen sekä sisäisen tutkimusrahoituksen suuntaaminen kilpailun perusteella, tukevat tutkimuspainotusta. Yliopisto kohdistaa merkittävästi varojaan kansainvälisesti arvioiduille tutkimuksensa vahvuusalueille. Jatkotutkintokoulutuksen osuuden kasvu kokonaiskustannuksista tukee myös tutkimusyliopiston profiloitumista.

Yliopiston tutkimustoiminnan taso näkyi vuosien 2006-2011 tutkimuksen huippuyksiköiden valinnassa neljänä omana ja yhdeksänä muiden yliopistojen kanssa yhteisenä yksikkönä.

Yliopiston tohtorintutkintotavoitteen saavuttamisaste oli 95 prosenttia, vaikka tutkintomäärä vähenikin 17 tutkinnolla. Tavoitteet saavutettiin teologian, yhteiskuntatieteiden, psykologian, lääketieteen ja eläinlääketieteen koulutusaloilla. Luonnontieteellisellä koulutusalueella yliopiston tulos oli valtakunnalliseen keskiarvoon nähden hyvä. Kauimmaksi tavoitteesta jäätin oikeustieteessä. Väittelijöiden keski-ikä pysyi edelleen suhteellisen korkeana, joskin tavoitteen suuntaisesti pientä pudotusta oli havaittavissa. Ulkomailla julkaistujen tieteellisten julkaisujen määrä kehittyi myönteisesti.

PERUSKOULUTUS

Opiskeluprosessit

Yliopistot kehittivät opiskelijavalintoja strategioidensa pohjalta. Tavoitteena oli mm. valintakokeiden keventäminen ja valintayhteistyön lisääminen. Yhteisvalintaa toteutettiin biologian, diplomi-insinööri- ja arkkitehtikoulutuksen, englannin kielen, kauppatieteellisen alan, luokanopettajien ja lastentarhanopettajien sekä tietojenkäsittelytieteen valinnoissa. Myös fysiikan valintakokeissa tehtiin yhteistyötä. Keskimäärin vain noin kolmannes yliopistojen uusista opiskelijoista oli vuonna 2005 saman vuoden ylioppilaita.

Uuteen tutkintorakenteeseen siirtyminen käynnistyi pääosin ongelmitta ja aikataulun mukaisesti. Kesällä 2005 vahvistettiin ensimmäiset opetusministeriön asetuksen mukaiset maisteriohjelmat. Yliopistojen laatimissa maisteriohjelmaesityksissä ei kaikilta osin otettu huomioon ohjelmille asetettuja tavoitteita ja edellytyksiä.

Ylempiä korkeakoulututkintoja tuli enemmän kuin koskaan aiemmin. Tavoitteista jäätin valtakunnallisesti erityisesti hammaslääketieteellisellä, maatalous-metsätieteellisellä, teknillistieteellisellä, luonnontieteellisellä ja oikeustieteellisellä koulutusallalla. Opetusministeriö otti tutkintomäärissä tapahtuneen kehityksen huomioon asettaessa määrällisiä tavoitteita kaudelle 2007-2009.

Yliopiston ylempien korkeakoulututkintojen määrä pysyi vakiintuneella tasolla. Tavoitteen saavuttamisaste oli 93 prosenttia. Tavoitteet saavutettiin teologian, yhteiskuntatieteellisellä ja psykologian koulutusaloilla. Luonnontieteellisellä koulutusallalla tutkintomäärien kehitys oli myönteistä, vaikka asetetusta tavoitteesta jäätin. Maatalous-metsätieteellisellä ja hammaslääketieteellisellä alalla tutkintomäärät olivat alhaisia. Valtakunnallinen hammaslääkäripulankin vuoksi on toivottavaa, että yliopisto ryhtyy toimenpiteisiin. Avoimen väylä ei toiminut tavoitteen mukaisesti.

Tutkimuspohjaisen opetuksen jatkokehittäminen tukee yliopiston profiloitumista. Opinto- ja työelämäpalautejärjestelmä sekä HOPSit otettiin käyttöön. Yliopistolle tuli neljä koulutuksen laatuksikköä vuosille 2007-2009. SYL:n tekemän selvitystyön perusteella yliopisto oli yksi parhaimmista opiskeluprosessien kehittämisessä ja opiskelijahyvinvoinnin huomioon ottamisessa yliopiston toiminnassa. Opetuksen edistymisen tukiohjelman avulla ja tiedekuntien kehittämällä tukimuodoilla voidaan toivottavasti vaikuttaa myös niihin aloihin, joilla tutkintotavoitteista jäädään säännöllisesti.

Kansainvälistyminen

Yliopistojen toiminnassa korostui eurooppalainen yhteistyö. Myönteisestä kehityksestä huolimatta harva yliopisto saavutti opiskelijavaihdolle ja ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrälle asetetut tavoitteet. Englanninkielisten maisteriohjelmien tarjonta lisääntyi. Opetusministeriö pitää tärkeänä, että ohjelmien laatu varmistetaan. Ohjelmien kehittämisessä tulee lisätä yhteistyötä.

Opetusministeriö selvitti ulkomaisten opiskelijoiden lukukausimaksujen käyttöönottoa.

Kansainvälinen opiskelijavaihto oli lievässä nousussa, mutta yliopistolle asetettua tavoitetta ei saavutettu. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrässä oli selvää kasvua.

Arviointien pohjalta käynnistetty opetuksen ja opintojen kehittämisohjelma nivoo yhteen kansainvälistymisen ja tutkintojen ja opetuksen kehittämisen. Yliopiston tavoite käynnistää 30 englanninkielistä maisteriohjelmaa on kunnianhimoinen, mutta yliopiston laajuuden huomioon ottaen realistinen. Englanninkielisen opetuksen lisääminen on linjassa yliopiston kansainvälistymispolitiikan kanssa.

Opettajankoulutus

Opettajankoulutuksen laajennusohjelma vuosina 2001-2006 eteni tavoitteiden mukaisesti pääosassa yliopistoja. Aineenopettajakoulutuksen määrällisten tavoitteiden saavuttaminen osoittautui ongelmalliseksi erityisesti kielissä ja matemaattis-luonnontieteellisissä aineissa.

Opettajankoulutuksen laajennusohjelma on toteutettu yliopistossa pääosin tavoitteiden mukaisesti. Erityisen hyvin on onnistuttu saavuttamaan erityisopettajakoulutukselle asetetut tavoitteet. Aineenopettajakoulutuksen määrälliset tavoitteet yliopisto saavuttaa vain teologisella koulutusallalla.

Koska aineenopettajakoulutuksen tavoitteiden saavuttaminen on osoittautunut toistuvasti ongelmalliseksi, yliopiston tulee pikaisesti arvioida ongelmien syyt ja ryhtyä toimenpiteisiin, joilla varmistetaan aineenopettajakoulutuksen määrällisten tavoitteiden saavuttaminen.

YHTEISKUNNALLINEN VUOROVAIKUTUS

Alueellinen toiminta

Yliopistojen toiminta vaikutti myönteisesti alueiden kehitykseen. Lähes kaksisataa lahjoitusprofessuuria on osoitus alueiden luottamuksesta yliopistojen osaamiseen ja vaikuttavuuteen. Toisaalta syntyi useita pieniä kapea-alaisia yksiköitä, joiden rahoituspohja on heikko. Rakennerahastovarojen hyödyntämisellä voitiin tukea yliopistojen alueellista vaikuttavuutta, mutta samalla tapahtui yliopistoverkon tarpeetonta hajautumista.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut päivittivät yhteiset aluestrategiansa syksyllä 2005. Strategiatyö selkeytti korkeakoulusektorin työnjakoa ja painoalojen valintaa. Yliopistot olivat keskeisiä toimijoita myös osaamiskeskusohjelman toteuttamisessa.

Yliopistolla on aluetoimintaa 20 paikkakunnalla. Yliopiston koordinoima aluestrategiatyö Mikkelissä ja Lahdessa oli hyvää tasoa. Aluetoiminnan tarkoituksenmukaisuutta, esimerkiksi Kouvolan käänntieteen laitoksen organisointia, on syytä tarkastella ennakkoluulottomasti yhteistyössä ammattikorkeakoulun kanssa.

Tutkimustulosten hyödyntäminen ja innovaatiopalvelut

Yliopistot kehittivät tutkimustulosten hyödyntämistä edistäviä käytänteitään yhteistyössä toistensa ja innovaatioympäristön muiden toimijoiden kanssa varmistaakseen tutkimustulosten siirtymistä elinkeinoelämään ja muun yhteiskunnan käytettäväksi. Yliopistojen toimenpiteet olivat yliopistojen välillä eritasoisia, mihin osaltaan vaikutti keskeisen lainsäädännön valmistelun viivästyminen.

Avoin yliopisto-opetus ja täydennyskoulutus

Avoimen yliopisto-opetuksen tarjonnan kokonaisvolyymi ja opiskelijamäärät laskivat selvästi edellisestä vuodesta. Erityisesti yliopistojen itse järjestämän opetuksen osuus väheni. Yliopistot toteuttivat avointa yliopisto-opetusta varsin vähän yliopistojen välisenä yhteistyönä. Yhteistyötä tulisi käynnistää varsinkin yliopistokeskuksissa. Väylä korkeakoulututkintoon pysyi vuoden 2004 tasolla ja on yhä kaukana tavoitteestaan.

Täydennyskoulutuksen volyymissä ja osallistujamäärissä tapahtui hienoista nousua vuodesta 2004. Koulutuksessa tapahtui kurssitoiminnan aloittaista uudelleensuuntautumista. Täydennyskoulutuskeskusten määrä pysyi ennallaan. Toiminnan merkittävää kokoamista ei ole tapahtunut. Oulun ja Jyväskylän yliopistoissa käynnistettiin täydennyskoulutuksen yhtiöittämissä selvityshankkeet. Täydennyskoulutustoiminnan pelisääntöjen selkeyttämisen lisäksi on tärkeää noudattaa maksuasetuksen mukaista liiketaloudellista hinnoittelua.

LAADUNVARMISTUS JA ARVIOINTIEN TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN

Osana eurooppalaisen korkeakoulutusalueen rakentamista Euroopan opetusministerit ovat hyväksyneet laadunvarmistukselle yhteiset kriteerit ja menettelytavat. Yliopistot jatkoivat laadunvarmistusjärjestelmiensä kehittämistyötä, mutta harvalla yliopistolla oli vielä kattavat laatujärjestelmät. Korkeakoulujen arviointineuvosto aloitti yliopistojen laadunvarmistusjärjestelmien arvioinnit tavoitteena tukea yliopistojen toiminnan kehittämistyötä.

Muutama yliopisto on teettänyt tutkimuksen laadun arvioinnin ja hyödyntänyt tuloksia toiminnan ohjaamisessa.

Yliopisto on toteuttanut opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon arviointeja, joita se myös hyödyntää tehokkaasti kehittämistyössään. Yliopistossa toteutettiin kaikkien tieteenalojen kansainvälisten paneelien suorittama laatuarviointi, jonka vuonna 2006 julkaistavien tulosten täysimääräisen hyödyntämisen toivotaan tukevan kehitystä kansainväliseksi tutkimusyliopistoksi.

TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS

Yliopistojen tutkimusta, koulutusta ja muuta toimintaa koskevat kehittämistoimet suunnattiin vaikuttavuuden, laadun, sisällön ja tehokkuuden vahvistamiseen ja edistämiseen sekä profiloitumisen ja painoalojen vahvistamiseen. Rakenteellisen kehittämisen tarjoamia mahdollisuuksia tunnistettiin vain vähän ja kehittämistyössä korostui yliopistojen kasvuhakuisuus.

Useissa yliopistoissa kehitettiin tiedekunta- ja laitosrakenteiden ohella myös hallintopalveluja kohti aiempaa vahvempia kokonaisuuksia. Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuskeskuksen perustamiseen tähtäävä valmistelu aloitettiin. Pääkaupunkiseudulla toimii jo seitsemän yliopiston palvelukeskuspilotti ja Joensuun yliopisto siirsi taloushallintotehtäviään sisäasiainministeriön palvelukeskuksen hoidettavaksi. Myös henkilöstön uudelleen kohdentaminen ja strategiseen henkilöstösuunnitteluun liittyvä virkapankki-tyyppinen toiminta olivat käytössä useissa yliopistoissa.

Opetusministeriön tukemia yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen konsortioselvityksiä käynnistyi Lappeenrannassa, Oulussa ja Kuopiossa. Lisäksi monet yliopistot käynnistivät omia selvityksiään.

Yliopistot kehittivät toimitilahallintoaan ja rakentamista toimitilastrategioidensa pohjalta. Tilojen tehokasta käyttöä ja kiinteistökustannusäästöjen syntymistä edistettiin myös tilahallinnon tietojärjestelmien laajemmalla käyttöönotolla ja sisäiseen laskutukseen siirtymisellä.

Täydentävällä rahoituksella tuettiin yliopistojen perustehtäviä ja niihin liittyviä tavoitteita, mutta samalla yhteisrahoitteiseen toimintaan jouduttiin käyttämään merkittävässä määrin myös yliopistojen omia varoja. Liiketaloudellinen maksullinen toiminta oli osassa yliopistoja tukiraha huomioon ottaenkin alijäämäistä. Siirtomäärärahojen lisääntyminen edelliseen vuoteen nähden jatkui lähes kaikissa yliopistoissa. Tämä selittyy osin uuteen palkkausjärjestelmään siirtymiseen ja suurempiin hankintoihin varautumisena.

Yliopisto on keskittämässä toimintansa pääkaupunkiseudulla neljälle kampukselle. Yliopisto on lisäksi päättänyt Suitian koetilan lakkauttamisesta ja maataloustieteellisen tutkimuksen ja karjanhoidon keskittämistä Viikkiin. Suitian täydennyskoulutuskeskus lakkaa siirtyen Lohjalle.

Yliopiston budjettirahoitusta täydentävän rahoituksen voimakas kasvu on taittunut. Yliopiston budjettirahoitusta täydentävän rahoituksen osuus oli 37 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Maksullisen toiminnan tuotot olivat 66,1 miljoonaa euroa ja yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot 110,7 miljoonaa euroa. Yliopiston liiketaloudellisen maksullisen toiminnan kannattavuus oli tuottojen kasvusta ja yliopiston korjaustoimista huolimatta selvästi tappiollinen ja jäi kauaksi asetetusta tavoitteesta. Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus oli 74 %. Toiminnasta jäi yliopiston omin budjettivaroin katettavaksi 39,9 miljoonaa euroa.

Yliopisto on ryhtynyt toimenpiteisiin siirtomäärärahojen kasvun hillitsemiseksi. Yliopiston toimenpiteistä huolimatta vuodelle 2006 siirtyi toimintamenomäärärahoja 62,5 miljoonaa euroa, mikä on 7,6 miljoonaa euroa enemmän kuin vuodelta 2004 vuodelle 2005. Harjoittelukouluilta vuodelle 2006 siirtyi toimintamenomäärärahoja 1,6 miljoonaa euroa, mikä on 0,3 miljoonaa euroa enemmän kuin mitä vuodelta 2004 vuodelle 2005 siirtyi. Harjoittelukoulujen siirtyneiden määrärahojen suhde vuoden 2005 talous- ja lisätalousarvioissa tulleisiin määrärahoihin on selkeästi harjoittelukoulujen keskiarvoa korkeampi.

HENKISTEN VOIMAVAROJEN HALLINTA JA KEHITTÄMINEN

Henkilöstöhallintoon ja kehittämiseen liittyvät toimenpiteet ja niiden raportointi paranivat. Erityisesti henkilöstötilinpäätöksien ja niiden tunnuslukujen hyväksikäyttö oli oikeansuuntaista.

Useissa yliopistoissa tehtiin tasa-arvotoimenpiteitä. Esteettömyyteen liittyvät toimenpiteet olivat pääosin riittämättömiä. Henkilöstön työkyvyn ylläpitoon ja työhyvinvointiin liittyviä ohjelmia ja muita toimenpiteitä kehitettiin edelleen. Monet yliopistot osallistuivat Kaiku -ohjelmaan.

Vuonna 2005 yliopistojen henkilöstömäärä oli 30 576 henkeä, joista täydentävällä rahoituksella palkattuna 10 829 henkeä. Vuoteen 2004 verrattuna kasvua on ollut 88 henkeä. Opetushenkilöstön määrä on vähentynyt 84 hengellä ja muun henkilöstön osuus kasvanut 172 hengellä. Naisten osuus opetushenkilöstöstä (8450) on ollut noin 37 %.

Yliopistojen varsinaisten määräaikaisten palvelussuhteiden määrä on pysynyt varsin korkeana ja on ollut 35 % koko henkilöstön määrästä. Vuoteen 2004 nähden määrä on kuitenkin pienentynyt noin neljä prosenttia (464 henkeä). Tässä on otettu huomioon palvelussuhteet, jotka eivät liity perus- ja jatko-opintoihin tai ole sijaisuuksia tai lain mukaan määräaikaista.

Määräaikaisen henkilöstön osuus, 51,9 %, on suuri. Yliopisto toteaa käynnistäneensä toimenpiteitä määräaikaisten palvelussuhteiden vähentämiseksi, mutta selvitystä toimenpiteistä ei anneta.

2. TULOKSELLISUUDEN RAPORTOINNIN ASIANMUKAISUUS

Tilinpäätösasiakirja

Yliopistojen tilinpäätöksissä käsiteltiin tulosalueittain varsin kattavasti yliopistolle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Taloudellisuuden ja tuottavuuden kehitystä tarkasteltiin systemaattisesti vain muutamissa yliopistoissa. Toteutunutta kehitystä arvioitiin aikaisempien vuosien tuloksiin ja tavoitteisiin, mutta vähemmän vertailuja tehtiin suhteessa yliopiston kannalta keskeisiin muihin yliopistoihin. Syitä tavoitetaso mahdollisiin alituksiin arvioitiin edelleen liian harvoin ja hyvin harvoin kerrottiin tarvittavista ja suunnitelluista kehittämistoimista. Asiakirjoihin sisältyi laadullisen arvion lisäksi myös määrällistä kehitystä ja vaikutusta kuvaavia indikaattoreita. Keskeisiä arviointihankkeita käsiteltiin, joskin näiden osalta keskeisimmät arviointitulokset ja niiden pohjalta päätetyt jatkotoimenpiteet olivat edelleen jääneet vähäiselle huomiolle.

Valtiontalouden tarkastusvirasto totesi vuoden 2005 tilintarkastuskertomuksissaan usean yliopiston osalta, että toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjä tietoja ei voida kaikilta osin pitää oikeina ja riittävinä. Toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjen tietojen laskentaan sisältyy erityisesti työajan kohdentamisesta aiheutuvaa olennaista epävarmuutta. Lisäksi tuotosta ja laadunhallintaa koskevien tietojen esittämistapaa tulee kehittää nykyistä yhtenäisemmäksi esittäen tiedot edellytetyissä toimintakertomuksen kohdissa.

Yliopistojen on arvioitava seuraavissa tilinpäätöksissään, mistä mahdolliset tavoitteiden ja saavutettujen tulosten väliset erot johtuvat. Arviointitoiminnan osalta yliopistojen on tuotava esille keskeisimmät arviointitulokset ja niiden pohjalta päätetyt jatkotoimet. Tilinpäätösasiakirjassa on tarkasteltava myös toimitilastrategioiden soveltamisen tuottamia tilankäytöllisiä ja taloudellisia hyötyjä. Yliopistojen on uudistettava toimitiloihin liittyvien tunnuslukujen käyttöä yliopistojen toimitilatyöryhmän laatimien ohjeiden mukaiseksi. Siirtomäärärahojen aiottu käyttötarkoitus aikatauluineen tulee kertoa yliopiston tilinpäätösasiakirjassa.

Opetusministeriö valmistelee yhdessä yliopistojen kanssa valtiokonttorin ohjeistusta noudattaen tarvittavat täsmennykset tilinpäätösasiakirjan rakenteeseen, jotta vuoden 2006 tilinpäätöksen rakenne olisi mahdollisimman yhdenmukainen yliopistojen kesken.

Opetusministeriö valmistelee yliopistojen kanssa KOTA-tietojärjestelmään tavoitteiden toteutumisen arvioinnin helpottamiseksi yliopistokohtaisen tavoitteiden toteutumisaraportin ja keskeisten tunnuslukujen raportin siten, että näitä voidaan hyödyntää seuraavaa tilinpäätöstä valmisteltaessa.

Muu raportointi

Yliopistojen on huolehdittava tuottamiensa tilinpäätöstietojen ohella myös KOTA -tietojärjestelmään toimitettujen tietojen luotettavuudesta. Yliopistot toimittivat pääsääntöisesti annettuja määräaikoja noudattaen pyydetty tiedot. Opetusministeriö tulee hyödyntämään ohjauksessaan aiempaa laajemmin yliopistojen Tilastokeskukselle toimittamia tietoja. Erityisesti tutkinto- ja opiskelijatiedonkeruiden aikataulujen noudattaminen on tärkeää opetusministeriön ja yliopistojen välisten tulossopimusten valmistelun kannalta.

Yliopistojen tulee kehittää yhteistyössä opetusministeriön kanssa tilastointia niin, että opintonsa todella aloittavien määrä voidaan erottaa, ja että jatko-opiskelijoiden määrästä voidaan erottaa aktiivisesti opiskelevat. Yliopistojen tulee raportoida opiskelijat läsnä- ja poissaolevina. Lisäksi yliopistojen tulee varautua tilastoinnissaan siihen, että alueellista toimintaa kuvaavat tiedot ovat saatavissa erikseen. Opetusministeriö tarkistaa tilastoihin liittyvät käsitelmäritellyt yhteistyössä yliopistojen kanssa.

Yliopistolla on hyvä toimitilstrategia, johon on päivitetty yliopiston investointisuunnitelma 2006-2010.

3. KEHITTÄMISTARPEET JA TOIMENPITEET

YLIOPISTO

Tutkimus, tutkijankoulutus ja taiteellinen toiminta

Yliopistojen asemaa Suomen tutkimusjärjestelmässä vahvistetaan rakenteellisen kehittämisen avulla. Tutkimustoiminnan strategista suunnittelua ja tutkimushallintoa tulee vahvistaa. Tutkimustoimintaa tulee koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi kriittisten massojen, synergiaetujen ja monitieteisen tutkimuksen lisäämiseksi. Tutkimuksen johtamista tulee parantaa.

Yliopistojen tulee huolehtia siitä, että tohtorinkoulutuksen laatu ja väitöskirjojen taso vastaa hyvää kansainvälistä tasoa. Yhteisiä kansainvälisiä tohtoriohjelmiä tulee kehittää. Tohtorintutkintoon tulee sisällyttää ulkomainen opintojakso.

Sekä tutkijakouluissa että niiden ulkopuolisessa tohtorinkoulutuksessa ovat tarpeen selkeät ohjausmenetelmät ja henkilökohtaiset opintosuunnitelmat. Samoin on määriteltävä selkeästi väitöskirjojen sekä taiteellisten oppinnäytteiden tarkastus- ja hyväksymismenettelyjen kriteerit.

Peruskoulutus

Yliopistojen tulee jatkaa valintamenettelyjen keventämistä ja laajentaa valintayhteistyötä uusille aloille. Valintamenettelyissä tulee myös ottaa huomioon erilaisten hakijaryhmien, kuten kansainvälisten ylioppilastutkintojen suorittaneiden, maahanmuuttajien ja ulkomaalaisten hakijoiden mahdollisuudet hakeutua yliopisto-opintoihin. Yliopistojen tulee harkita erityisesti uuden ylioppilastutkinnon mahdollisuuksia valintojen kehittämisessä. Valintoja tulee kehittää niin, että saman yliopiston sisällä koulutusalan tai -ohjelman vaihto voi tapahtua ilman valintakoetta.

Yliopistojen tulee jatkaa käynnistettyjä toimenpiteitä opintojen keskeyttämisen vähentämiseksi ja opintoaikojen lyhentämiseksi, seurata toimenpiteiden vaikutuksia ja tehdä tarvittaessa korjaavia toimia. Samoin tulee valmistella toimia ns. "passiivirekisterissä" olevien opiskelijoiden aktivoimiseksi tutkinnon suorittamiseen. Opintojen järjestämistä tulee edelleen kehittää niin, että tutkinnot on mahdollista suorittaa tavoiteajassa. Samoin osana peruskoulutuksen laadullista kehittämistä tulee toteuttaa ja hyödyntää koulutuksen arviointeja.

Opetusministeriö kehottaa yliopistoja valmistautumaan siihen tilanteeseen, että toiminta kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla avautuu lähivuosien aikana. Rekrytoinnissa ja opintojen aloittamiseen sitouttamisessa on kehitettävä yliopistojen välistä yhteistyötä. Ulkomaalaisille opiskelijoille on turvattava riittävä suomen ja ruotsin kielen opintojen tarjonta.

Yliopistojen opettajankoulutuksessa varaudutaan opettajatarpeen pienenemiseen, mikä edellyttää tarkempaa koulutusmäärien arviointia ja kohdennusta eri koulutusaloille. Yliopistojen tulee kehittää aineenopettajakoulutuksen tiedottamista ja valintakäytänteitä. Opettajankoulutuksen laajennusohjelmaopinnoissa viivästyneiden tuki- ja ohjaustoimia tulee tehostaa.

Yhteiskunnallinen vuorovaikutus

Yliopistojen tulee innovaatiotoimintaa kehittäessään ottaa huomioon muutetun keksintölain (369/2006), tutkimustulosten hyödyntämisen tehostamistyöryhmän sekä yliopistojen yhteisen, opetusministeriön rahoittaman innovaatiopalvelujen kehittämishankkeen suositukset.

Yliopistojen tulee vahvistaa yhteiskunnallista vuorovaikutustaan ja samalla tarkastella kriittisesti alueellisen toimintansa tarkoituksenmukaisuutta suhteessa omiin painoaloihinsa. Yliopistojen alueellisen toiminnan perusteena tulee olla yhteisrahoitteisuuden periaate. Erityisesti tulee arvioida uuden rakennerahastokauden mahdollisuudet, joiden osalta eri korkeakoulujen mahdollisuudet saattavat muuttua aikaisempaan verrattuna.

Yliopistojen tulee alueellista toimintaa koskevien yhteistyösopimusten osalta tarkentaa menettelyä niin, että jo yhteistoiminnan alkuvaiheessa sovitaan mahdollisista rahoitukseen liittyvistä kysymyksistä esimerkiksi yhteistyötutkintojen osalta. Pysyväluontoisten aluetoimintojen osalta tulee varmistaa rahoituksen pitkäjänteisyys.

Opetusministeriö pitää tärkeänä, että yliopistot kehittävät avointa yliopisto-opetusta kaikkia kansalaisia palvelevana toimintana.

Yliopistojen tulee huolehtia, että liiketaloudellisen toiminnan osalta noudatetaan maksuperustelainsäädännön tavoitetta toiminnan hinnoittelusta ja kannattavuudesta niin, että toiminta ei rasita yliopistojen koulutus- ja tutkimustoiminnan toimintamenorahoitusta. Sisäisen kustannustietoisuuden nostamiseksi ja riittävän ulkopuolisen rahoituksen varmistamiseksi yliopistojen tulee kehittää kustannuslaskennan käytänteitään.

Muu toiminta

Yliopistoja on pyydetty toimittamaan 31.8.2006 mennessä korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteiden mukaisia ehdotuksia (Opetusministeriön monisteita 2006:2). Rakenteellisen kehittämisen teema on keskeisesti esillä myös vuonna 2007 käytävissä tulosneuvotteluissa.

Yliopistojen on varmistuttava siitä, että niiden sisäiset laadunvarmistusjärjestelmät täyttävät eurooppalaiset vaatimukset vuoteen 2007 mennessä. Yliopistojen tulee hyödyntää arviointien tuloksia toimintansa kehittämisessä aiempaa laajemmin.

Kaikilla yliopistoilla tulee olla suunnitelma määräaikaisten palvelussuhteiden tarkastelusta ja niiden vähentämisestä. Määräaikaisiin tehtäviin tulee nimetä vain perustelluista syistä. Määräaikaisten tehtävien vähentymistä ja tasa-arvosuunnitelmien toteutumista tulee seurata henkilöstötilinpäätöksessä.

Yliopistoilla tulee olla henkilöstörakennetta ja -määrää koskevat, vähintään vuoteen 2011 ulottuvat suunnitelmat. Tuottavuusohjelmaan liittyvät toimenpiteet arvioidaan kevään 2006 tulosneuvotteluissa sovitujen linjausten mukaisesti.

Johtamista ja esimiestyötä on kehitettävä. Erityisesti uuteen palkkausjärjestelmään liittyen tulee toteuttaa riittävästi koulutusta yhdessä henkilöstöjärjestöjen kanssa.

Yliopistojen määrärahojen käyttöä tulee kehittää siten, että siirtomäärärahoja syntyy vain perustelluissa tarpeissa.

OPETUSMINISTERIÖ

Opetusministeriö toteuttaa rakenteellisen kehittämisen toimenpiteitä ja valtionhallinnon tuottavuusohjelman tavoitteita.

Opetusministeriö tekee vuoden 2006 loppuun mennessä päätöksen talous- ja henkilöstöhallinnon palvelujen tuottamisesta palvelukeskustoimintamallilla. Osana ministeriön palvelukeskushanketta valmistellaan yliopistojen talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskushanketta.

Opetusministeriö vahvistaa yliopistojen taloudellista ja hallinnollista asemaa vuoden 2006 lopussa valmistuvaa selvitysmiesraporttia hyödyntäen. Tutkimustulosten hyödyntämistä tehostetaan ja uuden keksintölain vaatimia käytänteitä valmistellaan ministeriön työryhmän suositusten perusteella. Taidealojen korkeakoulutusta kehitetään selvitysmies Virtasen ehdotusten pohjalta. Ulkopuolisen rahoituksen käytänteitä yhdenmukaistetaan valtiovarainministeriön työryhmässä.

Yliopistojen yhteishakujärjestelmää rakennetaan yliopistojen, Opetushallituksen ja opetusministeriön yhteistyönä. Sähköisen haun mahdollistavan yhteishakujärjestelmän ensimmäisen vaiheen on tarkoitus olla käytettävissä syksyn 2008 valinnoissa.

Opetusministeriö on osoittanut Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimuskeskukselle rahoitusta uuden tutkintorakenteen toimeenpanon seurantaan varten. Tavoitteena on, että uudistus arvioidaan valtakunnallisesti vuonna 2009.

LIITTEET

LIITE 1 Määrällisten tavoitteiden toteuma